

dog legfőbb érdeme, hogy ebben mutat követésreméltó, érdekes utat.

Kilián Zollán.

Kittenberger Kálmán: A megváltozott Afrika. (*Nagybányai Horthy Jenő közreműködésével.* 109 kép. Nagy 8°. 1—375 old.) Franklin Társ. Budapest, 1930. Földünk arculatának változása folytonos, megszakítatlan. Ennek a természeti törvénynek fölismérése az újabb kor földtani és földrajzi kutatásainak egyik legfontosabb eredménye. Nem szabad azonban szemünk elől téveszteni azt a legújabban megállapított törvényszerűséget sem, hogy a Földünkön végbemenő változások üteme nem egyenletes. Egyes csöndesebb, az ember figyelmességét nem foglalkoztató szakaszokat olykor rohamos változások időszakai váltják föl. Az előbbi szakaszokat emberi mértékünk tespedésnek tünteti föl s csak az utóbbiakon vesszük észre a változást.

A szerző a Sors kedvezéséből tanuja lehetett annak, amikor a «Fekete Földrész»-en a szinte észrevétlenül haladó, lassú fejlődés időszakát a rohamos átalakulások időszaka váltotta föl. E kettő határmesgyéjét az «Ugandai Vasút» megnyitása (1903) jelzi. Ezen a határmesgyén innen fekvő mai Afrikát állítja szembe *Kittenberger* azzal a régivel, amelyet — ennek utolsó éveiből — ő még jól ismert, s amelyre még nagyon ráillett a szállóigévé vált jelző: a «legsötétebb világrész». S jóllehet első pillanatra meghökkent az «öreg afrikánus», az író sajnálkozása a «régí jóidők» elmúltán könyvét olvasva bizony-bizony bennünk is föl-föltámad a sajnálkozás az igazán jellegzetes afrikai élet pusztulásán.

Igaz, hogy sajnálkozásunk — az íróéval együtt — a trópusi dús vegetáció: páratlan pompájú növényzet és színes, nyüzsgő állati élet pusztulásának, nem pedig a fehér embertől

irtózó, vérszomjas, alattomos fekete törzsfőnökök megritkulásának szól. Mert hogyha tudunk is örülni annak, hogy Nairobian (Kenya Colony), ahol «25 év előtt egy leütött zebra fölött mennydörgött az éhes oroszlán, most fehérre meszelt fakalitkájában a fekete forgalmi rendőr dirigálja az autók forgatagát...», az íróval együtt fáj-laljuk, hogy a lakottabb helyekről a legtöbb érdekes vad messze elhúzó-dott s megértjük, hogy a «fenséges oroszlán-koncertek» elmaradása olyan szomorúságot kelt a régi, az igazi Afrika ismerője szívében, mintha ódon, remekművű zenélő-óránk legkedvesebb dallama kicsorbul...

Kittenberger könyvén végigborong a melanchólia: a régi jó, paradicsomi ősvilág szépségeitől való fájó búcsúzkodás szomorúsága. S hogyha ezt az alaphangot fölismerjük és megértjük, igazoltnak látjuk az írónak egyik-másik olyan aprólékoskodását, amelyet különben hajlandók lennénk fölösleges terjengősségnek minősíteni. Aki látta, mint ahogyan *Kittenberger* jól látta, hogy az elefántfüves «kibirá»-s ősvadont 5—10 esztendő alatt is autó-utak szabdalhatják föl és traktorok hasogathatják barázdákra, az, ha módja van, iparkodik a még meglévő őszállapotot lehető hűséggel megörögzíteni s az utókor számára legalább írásban megmenteni.

A szerző legfontosabb célkitűzésének a naplószerű hűség megtartását tekinti. Emellett sohasem téveszti szem elől, hogy a tudomány legcsekélyebb s ma talán jelentéktelennek látszó kis följegyzésének is komoly hasznát veheti. Innen van, hogy *Horthy* Jenő hat színes vázlata úgy kivirít a kötetből, mint — valóban sánta hasonlattal — a pipacs meg a búzavirág a búzátáblából. *Kittenberger* elsősorban természettudományos vagy néprajzi adatokat közöl, míg *Horthy* egyedül a tollhegyre kínálkozó életményt írja meg. A két írónak csak

két közös vonása tűnik szemünkbe: kitűnő megfigyelőképességük és emberszerető — no meg állatvédő — jó szívéük. És talán ez a két emberi jó tulajdonság a legnagyobb vonzóereje *Kittenberger* újabb kötetének, amely tárgyának általánosabb érdekénél és megkapó beállításánál fogva még az első köteténél is kedvezőbb fogadtatásra számíthat nemcsak a magyar, hanem a külföldi olvasóközönség körében is.

A kötetet a szerző — és részben ifj. vitéz *Horthy* István pompásan sikerült eredeti fölvételei díszítik.

Gaál István.

Gesztesi-Balogh Gábor: Katakizma.

Regény (Franklin-Társulat). A szerző kétkötetes, hatodfélszáz lapra terjedő művét regénynek nevezi. Távol áll tőlünk, hogy a regénynek valami elavult poétikai meghatározásához ragaszkodjunk, mely epizódokkal tarkított «egységes cselekvényt», kiszámított bonyodalmat s más egyebet követel a regénytől. A regény ösidők óta formátlan «műforma», amelybe minden képzelhető belezsufoltak: vallást, filozófiát, mindenféle más tudományt, művészetet, politikát, ipart, kereskedelmet, földművelést stb. A regény az emberi kultúra és élet minden megnyilvánulását magába olvaszthatja mint anyagot, csak legyen tehetség az írójában, hogy anyagát művészileg alakítsa, amit sokféleképen tehet.

Szerző a háborút választja tárgyaúl és anyagául, ami a rengeteg háborús regény után nem csekély bátorságra és vállalkozó szellemre vall. Kérdés: hoz-e valami újat ezen a téren s van-e elég művészi alakító ereje.

Megállapíthatjuk, hogy szerzőnk nem akarja összefoglaló, történelmi képét adni a háborúnak, nem csoportosítja anyagát erőszakosan valami tendencia kedvéért s nem költ regényes mesét, melynek háborús hátteret fest, hanem leírja a maga élményeit a trón-

örökös meggyilkolásától az októberi összeomlásig terjedő négy hosszú esztendő alatt.

Egy fiatalember lelki fejlődése a háború alatt, ez lehetne regényének magyarázó címe.

Hőse Miklós egy vagyonos, konzervatív, régi nemes család fia, aki a dzsentrí-osztálynak gondtalan életét éli. Megszerzi a jogi doktorátust s valami állást készül vállalni. Sokat utazott külföldön, sportol, fiatalos könyvműséggel lumpol cimboráival, szereti és élvezi az életet, de finomabb lelkű, mint a többiek s noha filozófia és vallás nem irányítja tetteit, mint az akkori legtöbb fiatalemberét, valami belső nyugtalansággal döbben rá élete ürességére s idegesen keresi az élet célját, értelmét, figyelni lelke titkozatosságát. Örül a háborúnak, mely majd ledönti az embereket egymástól elkülönítő sok válaszfalat s reméli, hogy annak forgatagában megismeri az embert, önmagát s az élet igazi lényegét.

Végigéli a háború minden derűs, fölemelő és minden borzalmas, lesújtó mozzanatát. Érdekes, színes képsorozatban tárja fel tömérdek élményét, lelkének százféle változó hangulatát s gondolatait, melyeket élményei keltenek benne.

Kötelességérzete, hazaszeretete, jó szíve, nemes altruizmusa rokonszenvesse teszik s így lelki vívódásait érdeklődéssel kísérjük.

Reflexiói néha közhelyszerűek s nem elég mélyek, élményei nem mind újak és érdekesekek, de becsületes nyíltsága, őszintesége, mellyel elmondja őket s romlatlan, jó magyar szíve megveszteget bennünket.

A háborúban elmúlik boldog, gondtalan ifjúsága, sok csalódás és kiábrándulás éri, a szomorú és tragikus összeomlás lesújtja. Az élet értelmét sem tudta megtalálni, csak egy vigasztaló gondolata van, hogy a háború céltalannak látszó, irtózatossá pusztítás